

naast was er het juristenrecht, het *ius*, te vinden in de geschriften van de rechtsgeleerden uit den klassieken tijd, werken die bijna alle reeds drie, vier en meer eeuwen oud waren; uit de officiële positie die sedert Keizer Augustus aan tal van rechtsgeleerden was verleend door toekenning van het *ius respondendi ex auctoritate principis* vloeide voort, dat de rechter aan de in hun geschriften neergelegde opvattingen gebonden was. Wie was nu in staat de indigesta moles van die honderden, neen duizenden keizerbesluiten en juristenwerken te beheerschen? In het Westen was, sinds het klassieke tijdperk van het Romeinsche recht nog vóór het midden der derde eeuw n. Chr. een einde had genomen, ook op dit gebied het verval ingetreden. Men kende de bronnen niet meer en behielp zich met compendia. De codificaties van Romeinsch recht, die in de eerste jaren der zesde eeuw in de Oost- en Westgotische en Bourgondische rijken tot stand kwamen, bewijzen hoeveel er ontbrak aan de beheersching van de rechtsstof. In het Oosten was het beter gesteld. Bekendheid met de bronnen was in stand gehouden of vernieuwd door de rechtsscholen, waarvan die van Berytos de voornaamste was. Bezitten wij al geen geschriften van de mannen die daar arbeidden en is ons van hen niet veel meer dan hun namen bekend, de Justiniaansche codificatie legt een welsprekend getuigenis af omtrent het hooge peil der rechtskennis van de medewerkers van den keizer. Het is Justinianus' niet genoeg te loven verdienste, dat hij deze kennis van het overgeleverde recht voor het nageslacht heeft willen bewaren en in zijn codificatie een duurzaam monument voor het eeuwenoude Romeinsche recht heeft gesticht.

Maar tegelijk had de keizer een practisch doel voor oogen. Naar den vorm waren in zijn codificatie de ouden aan het woord, een Papinianus, een Julianus, ja zelfs juristen uit den tijd der Republiek als Quintus Mucius, werden vele keizerlijke besluiten opgenomen van Diocletianus en van oudere keizers. Maar deze antieke verzameling, in een — voor Constantinopel — vreemde taal, het latijn, geschreven, waarin zelfs vermeldingen van de duizend jaar oude wet der twaalf tafelen niet